

Výstava Škaredá středa. Nálet na Prahu 14. února 1945

Místo a datum konání: Novoměstská radnice, Praha, 16. února–11. dubna 2010

Autor výstavy: Jan B. Uhlíř

Protektorát Čechy a Morava zůstal po většinu trvání druhé světové války ušetřen masivních leteckých útoků, jak je poznala řada německých měst. V závěru bojů stále více stoupal strategický význam jeho prozatím ještě nenarušeného petrochemického, strojního a zbrojního průmyslu, který se spojenečtí velitelé navzdory blízkému konci války rozhodli ochromit leteckým bombardováním. Spojenecká letadla napadla několik měst v Čechách i na Moravě, v nichž se nacházely vojenské objekty nebo válečný průmysl. Při řadě z těchto náletů však byla kromě legitimních cílů ničena také civilní zástavba a hromadně zabíjeni civilisté.

Letecký úder na Prahu ze 14. února 1945 bezesporu patří k nejtěžším náletům na naše území. Na hlavní město sice zaútočilo několik spojeneckých bombardérů už 15. listopadu 1944, ale pouhých osm zásahů do jeho ulic nedokázalo Pražany zbavit falešného pocitu bezpečí. Lidé si mylně mysleli, že američtí vojenští stratégové budou při výběru cílů pro nálety brát ohledy na životy českého civilního obyvatelstva.¹ Dokonce kolovaly fámy, že město svými přímluvami chrání exilový prezident Beneš. Letecké popluchy bral vážně jen málokdo, což částečně přispělo k velkým ztrátám na životech.

Hlavním cílem amerických bombardérů byly toho dne Drážďany, které podobně jako Praha zůstaly až do sklonku války ušetřeny leteckých útoků. Více než třináct set bombardérů 8. letecké armády USAAF zde mělo pokračovat v sérii náletů zahájených předchozí noci necelými osmi stovkami strojů britské RAF.² Záložními cíly byla další německá města. Praha figurovala pouze na seznamu příležitostných cílů s druhořadou důležitostí.³ Ten den panovalo nad západní Evropou špatné počasí, a to společně s poruchou radaru přispělo k tomu, že 62 amerických „létajících pevností“ B-17 podlehlo navigačnímu omylu, který je půl hodiny po poledni přivedl nad Prahu.⁴

- 1 Nejsilnější spojenecký nálet na Prahu z 25. března 1945, jenž si opět vyžádal stovky lidských životů, už nebyl výsledkem žádného omylu, ale cílené snahy zničit tovární komplexy a další cíle v oblasti Libně, Vysočan a okolí.
- 2 Cílem náletů mezi 13. až 15. únorem 1945 měla být drážďanská železniční infrastruktura a průmyslové podniky. Místo toho však došlo k masivnímu ničení civilní zástavby včetně celé řady historicky unikátních památek a k obrovskému masakru civilistů. Počet obětí dodnes není spolehlivě vyčíslen. Nejnižší odhady hovoří o 18 000 zabitých. Německá válečná propaganda na sklonku války udávala až 300 000 mrtvých. Obvykle je akceptováno 25 000 mrtvých, přičemž je potřeba dodat, že dalších 15 000 lidí je dodnes nezvěstných.
- 3 Podle publikovaných svědectví některých amerických letců byla Praha na záložní cíl dodatečně „povyšena“, až když vyšlo najevo, že místo Drážďan část letounů bombardovala metropolí Protektorátu. PLAVEC, Michal – VOJTÁSEK, Filip – KAŠŠÁK, Peter: *Praha v plamenech. Nálety na hlavní město za druhé světové války*. Svět křídel, Cheb 2008.
- 4 Podobným omylům nahrával přístup k navigaci uvnitř formací amerických bombardérů, kde se o ni často opravdu staraly pouze vedoucí letouny skupin. Tuto skutečnost výmluvně ilustruje svědectví příslušníka 311. bombardovací perute RAF Miroslava Vilda, na jejímž letišti přistála skupina amerických bombardérů B-17, která po sestřelení vedoucích letounů ztratila v nepříznivém počasí při návratu z operační akce orientaci a nebyla schopna najít svou domovskou základnu. Když Američanům začalo docházet palivo, dosedli

Navzdory dobré viditelnosti nad městem, jež řadě navigátorů na palubách útočících letadel umožnila rozpoznat, že nejsou nad Drážďanami,⁵ provedly americké letouny kobercový nálet na civilní zástavbu, při němž během pouhých pěti minut mezi 12.35 a 12.40 shodily v širokém pásu vedeném od Radlic a Smíchova přes Mozartův (dnes Palackého) most, Nové Město a Vinohrady až k Floře přes 150 tun bomb. Četné zásahy byly zaznamenány také v katastru městských částí Vršovice, Nusle, Žižkov a Pankrác. Podle poválečných statistik zahynulo 701 lidí a dalších 1184 bylo zraněno. Úplně zničeno bylo 93 budov, 190 jich bylo poškozeno těžce a 1500 lehce. V případě obětí náletu se téměř výhradně jednalo o civilisty. Místo zbrojovek, strategických komunikačních uzlů nebo kasáren německých vojsk byly těžce zasaženy především stovky obytných domů a spolu s nimi například nemocnice na Karlově náměstí, Emauzský klášter nebo třeba synagoga v Sázavské ulici na Vinohradech, jež byla úplně zbořena.

Následky náletu se pokusila zmapovat výstava uspořádaná Vojenským historickým ústavem Praha. Její páteř tvořily fotografie z pozůstalosti fotografa Stanislava Maršála (1910–2004), který byl v letech 1944–1945 nasazen v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Ihned po náletu začal dokumentovat zkázu v prostoru nábřeží, odkud přes těžce poničené Emauzy a Karlovo náměstí doputoval ulicemi Nového Města až na Vinohrady, jimž věnoval nejvíce fotografií. Na rozdíl od jiných fotografů se Stanislav Maršál nevyhýbal ani zachycování mrtvých těl obětí náletu, ať už v kostelních prostorách, kam byla svážena, nebo přímo na místech jejich smrti. Vznikly tak mimořádně emocionálně působivé snímky, jakým je například *Ruka zasypaného*, které asi jen v málokterém návštěvníkovi výstavy alespoň na chvíli nevyvolaly silně odmítavou reakci k bombardování civilistů. I díky tomu lze plně souhlasit s míněním autora výstavy, že pozůstalost Stanislava Maršála bezesporu patří k nejucelenějším a nejkvalitnějším fotografickým kolekcím na toto téma s naprosto ojedinělou výpovědní hodnotou. Kromě bezprostředních následků náletu zachytil Stanislav Maršál také symbolické smuteční rozloučení s jeho českými oběťmi náletu na Říšském náměstí (dnes nám. Míru).

Dobové fotografie byly opatřeny vysvětlujícími popiskami a doplněny osmnácti současnými snímky, jež umožňovaly bezproblémovou lokalizaci zachycených míst. Kromě obrazového materiálu se návštěvník mohl seznámit s doprovodnými texty a tiskovinami uvádějícími do problematiky. Dokonalý přehled o nasměrování a intenzitě všech tří náletů na Prahu poskytovala velká mapa města, na níž byla vyznačena místa dopadu spojeneckých bomb. Lidé se tak mohli dozvědět něco více o okolnostech vzniku celé řady proluk v pražské zástavbě. Atmosféru dotvářely figuríny oblečené do dobových uniforem, fragment z trupu sestřeleného amerického bombardéru a dvě nevybuchlé americké letecké pumy. Autorovi expozice se plně podařilo zužitkovat potenciál skrytý v Maršálových fotografiích a s využitím dalších exponátů připravit velice zajímavou a informačně bohatou výstavu o tragické kapitole dějin našeho hlavního města, dnes už mladším lidem téměř neznámé. ♦ Lukáš Cvrček

na prvním letišti, které zahlédli dírou v mracích, přičemž si nebyli jisti ani tím, zda jsou vůbec ve Velké Británii... Srovnej VILD, Miroslav: *Osud byl mým přítelem*. Naše vojsko, Praha 1985, str. 113.

5 Srovnej svědectví účastníků náletu na Prahu. PLAVEC, Michal – VOJTÁŠEK, Filip – KAŠŠÁK, Peter: *Praha v plamenech...*